

**MOGUĆNOSTI PONOVOG OŽIVLJAVANJA USTAVA
REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE**

**THE POSSIBILITY OF REVIVING THE CONSTITUTION OF
THE REPUBLIC OF BOSNIA AND HERZEGOVINA**

Sažetak

Mirovnim sporazumom koji je parafiran 21. novembra u Daytonu a potpisan 14. decembra u Parizu Bosna i Hercegovina je doživjela transformaciju u smislu naziva, tako da je izgubila prefiks Republika, a njena unutrašnja struktura je modificirana i sastoji se iz dva entiteta. Iako je Dejtonski ustav sadržan u Aneksu 4 priznao kontinuitet države Bosne i Hercegovine, zbog nepoštivanja procedure za promjenu Ustava Republike Bosne i Hercegovine koja je predviđena njenim ustavom učinjen je ustavnopravni diskontinuitet u Bosni i Hercegovini. Nedostaci Dejtonskog sporazuma i Aneksa 4 kao njegovog sastavnog dijela kojim je dat novi Ustav Bosne i Hercegovine ukazuju na to da se taj međunarodni sporazum kao i njegovi dijelovi može osporavati prema pravilima međunarodnog prava, te da on u sebi sadrži razloge koji mogu dovesti do njegovog poništenja. U Bosni i Hercegovini je također u tom smislu 1995. godine donesen Ustavni zakon na Ustav Republike Bosne i Hercegovine koji predviđa poništenje mirovnog sporazuma i revitalizaciju Republike ako se njegove odredbe ne budu realizirale. Alternativa poništenju tog sporazuma je pomoć međunarodne zajednice, a prije svega zemalja članica Kontakt-grupe, da nađu rješenja za Bosnu i Hercegovinu koja bi ispunila duh Daytonu, a to je da Bosna i Hercegovina živi i razvija se kao multikulturalna, multikonfesionalna i funkcionalna država.

Ključne riječi: *Republika Bosna i Hercegovina, Bosna i Hercegovina, Republika Srpska, Federacija Bosne i Hercegovine, Dejtonski mirovni sporazum, Dejtonski ustav, Ustav Bosne i Hercegovine, Aneks 4, Ustavni zakon, Međunarodni ugovor, Bečka konvencija*

Summary

The Dayton Peace Agreement which was initialed on November 21 in Dayton and signed on December 14 in Paris brought about the transformation of Bosnia and Herzegovina in terms of its name, where the country lost the prefix Republic and the modification of its internal structure to two entities. Even though the Annex 4 of the Dayton Agreement recognized the continuity of Bosnia and Herzegovina as a state, the necessary amendments to the Constitution of the country, which were stipulated by the Constitution itself, were not carried out, leading to a constitutional-legal discontinuity of Bosnia and Herzegovina. The disadvantages of the Dayton Agreement and its Annex 4 as its integral part providing for the BiH Constitution, indicate that this international agreement and its parts can be challenged according to the rules of the international law and that it contains the reasons that may lead to its cancellation. For that purpose, in 1995 Bosnia and Herzegovina adopted a constitutional law to the Constitution of the Republic of Bosnia and Herzegovina providing for the termination of the peace agreement and the revitalization of Republic if its provisions are not realized.

An alternative to the termination of this agreement lies in the assistance from the international community, especially the members of the Contact Group, which could help finding a solution for Bosnia and Herzegovina to fulfill the spirit of Dayton, i.e. that Bosnia and Herzegovina grows and develops as a multicultural, multi-confessional and functional state.

Key words: *Republic of Bosna and Herzegovina, Bosnia and Herzegovina, Republika Srpska, Federation of Bosnia and Herzegovina, The Dayton Peace Accords, The Dayton Constitution, The Constitution of Bosnia and Herzegovina, Annex 4, Constitutional Law, International Agreement, Vienna Convention.*

Uvod

Mirovni sporazum za Bosnu i Hercegovinu koji je parafiran 21. novembra u Daytonu a potpisan 14. decembra u Parizu okončao je ratna stradanja u Bosni i Hercegovini i donio narodima Bosne i Hercegovine, a prije svega bošnjačkom narodu, koji je bio najveća žrtva, tako potreban mir. To je najveća zasluga Dejtonskog sporazuma. Hendikep mu je što mir koji je uspostavljen tim sporazumom nije bio pravedan, odnosno nije uspostavljen na fer principima. Također, iako je ovim sporazumom priznat državnopravni kontinuitet Bosne i

Hercegovine, njime je učinjen ustavnopravni diskontinuitet jer je Aneksom 4 Dejtonskog sporazuma stvorena potpuno nova ustavnopravna situacija u Bosni i Hercegovini, a pritom se nije vodilo računa o odredbama Ustava Republike Bosne i Hercegovine koje su predviđale način promjene tog ustava.

Dejtonski sporazum, s posebnim osvrtom na Aneks 4, koji predstavlja Ustav Bosne i Hercegovine

Dejtonski sporazum u svom Aneksu 4 daje novi Ustav Bosne i Hercegovine. Taj ustav po svojoj prirodi je oktroyirani ili nametnuti ustav, te ni u kom slučaju ne zadovoljava standarde dobrih ustava. On prema svojoj pravnoj prirodi pripada kategoriji međunarodnih ugovora, ali i u tom pogledu postoji niz manjkavosti, te će ocjena njegove valjanosti biti predmetom kasnije elaboracije.

Odredbama tog ustava sačuvan je kontinuitet Bosne i Hercegovine kao države s promijenjenim nazivom i modificiranom unutrašnjom strukturom, ali je njime učinjen ustavnopravni diskontinuitet Bosne i Hercegovine jer osnova tog ustava ne proizlazi iz načina na koji je predviđena promjena do tada važećeg Ustava Republike Bosne i Hercegovine, već je zasnovan na političkoj volji i pritisku američke administracije na bosanskohercegovačke delegacije da ga prihvate u sklopu cjelokupnog mirovnog paketa. Time što za njegovo donošenje nije ispoštovana procedura karakteristična za donošenje ustava jedne države kao najvažnijeg njenog akta kojim se ustanovljavaju osnove društvenopolitičkog i društvenoekonomskog sistema zemlje učinjen je ozbiljan nedostatak. Promjena ustava trebala je da poštuje proceduru predviđenu za njegovu promjenu te standarde koji su važni kod donošenja najvišeg pravnog akta jedne države, a koji se sastoje u javnoj debati, angažiranju najjačih pravnih mislilaca u Bosni i Hercegovini te oformljenju ustavotvornog tijela odnosno konstituante zadužene za njegovo donošenje. Ovakav pristup zahtijevao je vremenski proces a ne *ad hoc* rješenja.

Da je postojalo političke volje kod članica Kontakt-grupe, mir se mogao zaključiti, a pitanje donošenja novog ustava Bosne i Hercegovine uz pomoć međunarodne zajednice i uz poštovanje principa za donošenje normalnog ustava Bosne i Hercegovine trebalo je ostaviti za postdejtonski period.¹ Do tada je kao provizorno rješenje za nesmetano funkcioniranje države mogao ostati na snazi Ustav Republike Bosne i Hercegovine. Pretpostavke za

¹ Primjera radi, Kraljevina SHS je stvorena 1. decembra 1918. godine, a Ustav Kraljevine SHS je donesen tek 28. juna 1921. godine.

ovakvo rješenje su postojale s obzirom na činjenicu da je zadnjih nekoliko mjeseci uoči pregovora u Daytonu situacija na frontu nakon NATO-ovog bombardiranja srpskih položaja od 30. augusta 1995. godine postepeno, a potom sve jače, prelazila na stranu Armije Bosne i Hercegovine kao legitimne vojne sile Republike Bosne i Hercegovine, te da se kod Karadžićevih Srba stvaralo uvjerenje kako je međunarodna zajednica protiv njih i da će doživjeti egzodus poput krajinskih Srba. Time je pregovaračka pozicija Karadžićevih Srba znatno oslabljena i oni više nisu bili u situaciji da se odupru pritiscima međunarodne zajednice, što su neprekidno radili i ignorirali svako mirovno rješenje dok su na vojnom polju imali veliku prednost. Bila je to i prilika za demokratski svijet da pokaže kako se agresija i zločin ne isplate i da se stane na stanovište koje je usvojeno u augustu 1992. godine na Londonskoj konferenciji da se neće priznati nikakvi rezultati ostvareni silom. I umjesto da se snage koje su proizvele genocid u Srebrenici i patnju i stradanja ogromnih razmjera nesrpskog stanovništva na drugim dijelovima Bosne i Hercegovine kazne kroz mirovna rješenja koja će im pokazati da su uzaludno ratovali i nanosili patnje i sebi i drugima, međunarodna zajednica pravi kompromisna rješenja uvažavajući kao ravnopravnog partnera fantomsku tvorevinu Republiku Srpsku i instalirajući je kao jedan od dva bosanskohercegovačka entiteta, dajući joj time međunarodnu verifikaciju, čime u startu pravi od Bosne i Hercegovine državu s greškom.

Novi Ustav Bosne i Hercegovine (Aneks 4), kao što je rečeno, priznao je kontinuitet Bosne i Hercegovine², ali je transformirao Republiku Bosnu i Hercegovinu u državu Bosnu i Hercegovinu s promijenjenom unutrašnjom strukturom, prema kojoj će se Bosna i Hercegovina sastojati iz dvaju entiteta – Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske.³ Time jedna kvazitvorevina (Republika Srpska), koja je nastala potpuno bespravno i u čije ime su počinjeni silni zločini (masovne likvidacije civila, silovanja i milionski progoni nesrpskog stanovništva), dobija međunarodni legitimitet kao jedan od dvaju sastavnih dijelova Bosne i Hercegovine. I ta kvazitvorevina dobija predznak republika, a priznata država pod nazivom Republika Bosna i Hercegovina gubi taj prefiks ispred svog naziva.

² Aneks 4 Dejtonskog sporazuma, član 1. stav 1. (1996) Dejtonski mirovni sporazum, broširano izdanje, Sarajevo, JP NIO Službeni list RBiH. Radi se o kontinuitetu Bosne i Hercegovine kao države koja je priznata 6. i 7. aprila 1995. godine od Evropske zajednice i SAD-a te primljena u Ujedinjene nacije aklamacijom 22. maja 1992. godine.

³ Aneks 4 Dejtonskog sporazuma, član I stav 3. (1996) Dejtonski mirovni sporazum, broširano izdanje, Sarajevo, JP NIO Službeni list RBiH.

Bilo je prirodno, polazeći od bilo kog kriterija, uključujući i moralnost i normalnost i pravičnost, da se ne dozvoli instaliranje Republike Srpske unutar Bosne i Hercegovine, posebno nakon što su stizale informacije o razmjeri zločina u Srebrenici koji je i sudskom presudom kasnije okvalificiran kao genocid. Naprosto, nakon takvog zločina genocida međunarodna zajednica je morala odustati od platforme dogovorene u Ankari 5. septembra 1995. godine s predsjednikom Bosne i Hercegovine Alijom Izetbegovićem o instaliranju Republike Srpske kao jednog od dvaju bosanskohercegovačkih entiteta, što je poslije potvrđeno i u Ženevi 8. septembra 1995. godine. Nakon spoznaja o razmjerama genocida u Srebrenici to je, pravnim rječnikom rečeno, dovelo do bitnih promjena okolnosti koje su za rezultat morale imati demontiranje Republike Srpske.

Nastanak Republike Srpske kao paradržavne tvorevine i njeno entitetsko instaliranje u strukturu države Bosne i Hercegovine Dejtonskim sporazumom

Da bi se ovo razumjelo, potrebno je osvrnuti se na nastanak Republike Srpske. Ona je stvorena na antiustavan način i sve do parafiranja Dejtonskog sporazuma 21. novembra 1995. godine u Daytonu i potpisivanja 14. decembra u Parizu ona je bila kvazitvorevina i nije imala legalitet. Ona je nastala nakon što su Srbi napustili sjednicu Parlamenta Bosne i Hercegovine koja je održana 14. na 15. oktobra 1991. godine, na kojoj su poslanici, na prijedlog SDA i HDZ-a, odlučivali o usvajanju Memoranduma (pismo o namjerama) i Platforme o položaju Bosne i Hercegovine kojom se iznova potvrđuje suverenitet, teritorijalna cjelovitost Bosne i Hercegovine i najavljuje njeno povlačenje iz Jugoslavije u kojoj ne bi bile i Srbija i Hrvatska.

Na tom skupu, kada je uvidio da srpsko stanovište o ostajanju Bosne i Hercegovine u Jugoslaviji nema većinsku podršku, odnosno da prevladavaju snage koje su za nezavisnost Bosne i Hercegovine, srpski lider u Bosni i Hercegovini Radovan Karadžić je izašao pred govornicu i ne mogavši da se uzdrži izjavio: „Bosnu i Hercegovinu želite odvesti istim putem pakla i patnje kojim idu Slovenija i Hrvatska. Nemojte misliti da nećete odvesti Bosnu i Hercegovinu u pakao, nemojte misliti da nećete odvesti muslimanski narod u propast, jer se Muslimani u slučaju rata ne mogu braniti. Kako ćete spriječiti da svi ne poginu u Bosni i Hercegovini?“⁴

⁴ Silber, L. i Little, A. (1996) *Smrt Jugoslavije*, Otokar Keršovani, Opatija, cit. tekst, 213.

Svi su bili šokirani. Tada je za govornicu izašao bosanski predsjednik Izetbegović i obratio se parlamentu riječima:

„Njegove riječi i ponašanje objašnjavaju zašto drugi ne žele ostati u toj Jugoslaviji. Niko više ne želi takvu Jugoslaviju kakvu želi gospodin Karadžić. Nitko, osim, možda, Srba. Takvu Jugoslaviju, a i Karadžićevo ponašanje, jednostavno mrze narodi Jugoslavije, Slovenci, Hrvati, Makedonci, Albanci, Mađari, Muslimani, Evropa i svijet. Građanima Bosne i Hercegovine želim reći neka se ne boje, jer rata neće biti... Zato mirno spavajte... Kao predsjedniku BiH žao mi je što u ovim prilikama moram govoriti u ime muslimanskog naroda. Svečano izjavljujem da Muslimani neće nikoga napasti. Ipak, isto tako svečano izjavljujem da će se Muslimani odlučno braniti i opstati. Neće nestati kao što je rekao Karadžić. Oni ne mogu nestati.“⁵

Stanovišta su bila suprotstavljena. Bosanski Srbi nisu htjeli prihvatiti mogućnost da Bosna i Hercegovine postane nezavisna. Zato je Krajišnik, kao predsjedavajući Skupštine, prekinuo sjednicu. Srbi su napustili skup, a Bošnjaci i Hrvati glasali su za navedene prijedloge o suverenosti. Desetak dana kasnije Srbi su formirali svoj parlament⁶. Potom su 9. i 10. novembra 1991. godine organizirali plebiscit na kojem su se izjasnili da ostaju u Jugoslaviji.

Bosanski Srbi su bili „osokoljeni“ signalima koje su dobijali iz Beograda jer je na djelu bila koncepcija stvaranja Velike Srbije. Borislav Jović u svojoj knjizi „Poslednji dani SFRJ“ otvoreno ističe da su se on i Milošević dogovorili, nakon neuspješne sjednice Predsjedništva SFRJ i Generalštaba Armije JNA u martu 1991. godine na kojoj se nije udovoljilo prijedlogu načelnika generalštaba JNA generala Veljka Kadijevića o uvođenju vanrednog stanja, da se odustane od čuvanja Jugoslavije, koja se bez odobrenja vojne intervencije po njihovom mišljenju ne može očuvati, te da se ide na stvaranje Velike Srbije, koja će omogućiti realizaciju principa ‘svi Srbi u jednoj državi’.

Srbi su tumačili pravo na samoopredjeljenje kao svoje pravo da mogu izuzeti određene teritorije koje smatraju da im pripadaju iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine i da ih mogu priključiti Srbiji.

Arbitražna komisija o Jugoslaviji,⁷ koju su sačinjavati najviši pravni autoriteti, odnosno predsjednici ustavnih sudova Njemačke, Italije, Francuske,

⁵ Isto, cit. tekst, str 213.

⁶ Taj paralelni oblik vlasti nije imao nikakvo priznanje.

⁷ Ona je po prezimenu svog predsjednika koji je bio i sudija Ustavnog suda Francuske kolokvijalno nazvana Badinterova komisija.

Belgije i Španije, na srpski zahtjev po tom pitanju održala je sastanak u Parizu 10. i 11. januara i dala dva mišljenja (br. 2 i 3) kao odgovor na postavljeno pitanje.

U pogledu pitanja ima li srpski narod Bosne i Hercegovine te Hrvatske pravo na samoodređenje, Komisija drži da republike moraju članovima tih zajednica i etničkih skupina odobriti prava čovjeka i temeljnih sloboda priznatih međunarodnim pravom, uključujući, u tom slučaju, pravo na biranje njihova državljanstva.⁸

U vezi s pitanjem mogu li se unutarnje granice između Hrvatske i Srbije, s jedne strane, te Srbije i Bosne i Hercegovine, s druge strane, smatrati granicama u smislu međunarodnog javnog prava, Komisija drži da one dobijaju karakter granica zaštićenih međunarodnim pravom u slučaju stjecanja nezavisnosti, te da se mogu mijenjati jedino zajedničkim i slobodnim sporazumom (Mišljenje br. 3).⁹

Prije toga je Mišljenjem br. 1, koje je objavljeno u decembru 1991. godine, Arbitražna komisija konstatirala da se Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija nalazi u procesu disolucije. To je značilo da se republike nisu otcijepile, već da je došlo do raspada jugoslavenske zajednice. Kasnije će Mišljenjem br. 8, od jula 1992. godine, konstatirati da je proces disolucije završen i da SFRJ više ne postoji, te da su sve bivše republike jednakopravni nasljednici u sukcesiji bivše države.¹⁰

Nakon takvog stava najjačih pravnih autoriteta u Evropi bilo je prirodno povinovati se takvom mišljenju i izbjeći konfrontaciju s cjelokupnom međunarodnom zajednicom. Međutim, protagonisti velikosrpske ideje su smatrali da s obzirom na to da je već izvršena transformacija zajedničke JNA u srpsku vojsku silom mogu ostvariti prava za koja oni smatraju da im pripadaju, te međunarodnu zajednicu time staviti pred svršen čin. Bosanski Srbi su bili „osokoljeni“ od Beograda da imaju sve pretpostavke da uspješno realiziraju projekt stvaranja Velike Srbije.

⁸ Ibrahimagić, O. (1997) *Državnost i nezavisnost Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, 1997, 60.

⁹ Isto.

¹⁰ Trnka, K. (2000) *Konstitutivnost naroda*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, 27-28.

Situacija u Bosni i Hercegovini je bila u tom pogledu jako komplicirana. Predstavnici triju naroda, oličeni u vladajućim nacionalističkim partijama, nisu mogli naći zajednički jezik. Solomonskog rješenja nije bilo jer Srbi nisu htjeli van Jugoslavije, a Bošnjaci i Hrvati nisu htjeli u Jugoslaviju. Brojčano su ova dva naroda bila u prednosti u pogledu osiguravanja većine za svoje prijedloge. Očigledno je da su narodi u Bosni i Hercegovini imali različite interese. Bošnjaci su se bojali svakog oblika Jugoslavije bez Hrvata zbog straha da ne budu marginalizirani kao narod, te da ne dožive transformaciju takve Jugoslavije u Veliku Srbiju bez mogućnosti da imaju novu historijsku šansu da žive u nezavisnoj Bosni i Hercegovini. Srbi u Bosni i Hercegovini, odnosno njihova većina, nisu mogli prihvatiti činjenicu da žive odvojeno od matice svog naroda nastanjenog u Srbiji i ultimativno su zahtijevali da Bosna i Hercegovina ostane u Jugoslaviji bez obzira na izlazak iz nje Slovenije i Hrvatske, i isticali su zahtjev da Muslimani i Hrvati nemaju pravo da ih preglasaju. Ni Hrvati nisu za ostanak Bosne i Hercegovine u skraćenoj Jugoslaviji s obzirom na činjenicu da je Hrvatska, koja je bila matica za bosanske Hrvate, proglasila nezavisnost i bila u očekivanju međunarodnog priznanja. Nastala je pat-pozicija.

U isto vrijeme odvijala se međunarodna konferencija za bivšu Jugoslaviju. Konstatirajući da se jugoslavenska federacija nalazi u raspadu, članice Evropske zajednice (evropska dvanaestorka) odlučile su da se pozovu sve jugoslavenske republike koje žele zatražiti priznanje da to učine do 24. decembra 1991. godine. Određeno je da će njihove zahtjeve razmatrati Arbitražna komisija o Jugoslaviji.

Ta komisija je trebala odrediti uslove koje svaka republika treba ispuniti prije nego što je prizna Evropska zajednica. Svoj izvještaj trebalo je da podnese do 15. januara 1992. godine.

Vlada i Predsjedništvo Bosne i Hercegovine su 20. decembra 1991. godine odlučili da od Evropske zajednice zatraže priznanje. Dvojica srpskih predstavnika u predsjedništvu su glasali protiv. Predsjednik Izetbegović je tom prilikom na sarajevskoj televiziji rekao da Bosna i Hercegovina nema drugog izbora: „Ili to, ili Velika Srbija.“ Jugoslavije više nema.¹¹

Tako je Bosna i Hercegovina, zajedno sa Slovenijom, Hrvatskom i Makedonijom, uputila zahtjev za priznavanjem nezavisnosti. U pogledu zahtjeva Bosne i Hercegovine za priznavanjem nezavisnosti, Badinterova komisija je

¹¹ Isto, 215.

utvrdila da je Ustavom i pravnim sistemom Bosne i Hercegovine uspostavljen demokratski poredak, te da postoje garancije ljudskih prava i sloboda. Također, utvrđeno je da su nadležni državni organi usvojili dokumente kojim se preuzimaju sve obaveze predviđene deklaracijama Evropske zajednice. Dalje je konstatirano da su izvan zvaničnih okvira Bosne i Hercegovine formirana tijela i isticani zahtjevi srpskog naroda u BiH da ostane u sastavu Jugoslavije, odnosno da proglasi nezavisnost „Srpske republike Bosne i Hercegovine“. U takvim okolnostima, zaključuje se u Mišljenju br. 4, Arbitražna komisija smatra da se izražavanje volje stanovništva Bosne i Hercegovine da se Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina konstituiraju kao suverena i nezavisna država ne može smatrati potpunom osnovanom. Navedeno je da bi ta ocjena mogla biti promijenjena ukoliko bi republika, koja je formulirala zahtjev za priznanjem, organizirala referendum na koji bi bili pozvani da učestvuju svi građani SRBiH pod međunarodnom kontrolom.¹²

Dakle, Bosni i Hercegovini je kao jedina prepreka za priznanje nezavisnosti bio postavljen referendum, koji je trebao da pokaže tačnu volju građana BiH o pitanju nezavisnosti.

Bosanski Srbi su bili svjesni da će referendum uspjeti, međutim oni nisu bili spremni da prihvate posljedice koje će iz toga proizaći, već su mahali rezultatima svog plebiscita koji su održali 9. i 10. novembra 1991. godine na kojem je Srbima postavljeno pitanje „da li žele da ostanu u zajedničkoj jugoslavenskoj državi, koja uključuje Srbiju, Crnu Goru, autonomnu srpsku oblast Kninsku krajinu i oblasti Slavonije, Baranje i zapadnog Srema, te sve one koji žele da ostanu u takvoj državi“¹³.

Izjašnjavanje bosanskih Srba pokazalo je da je njihova volja da ostanu u Jugoslaviji. Shodno tome pripremali su se za taj događaj stvorivši protuzakonito šest autonomnih oblasti i paradržavne organe (skupštine i vlade) unutar njih, čime su se odvojili od legitimne vlasti, a istovremeno su u zvaničnim institucijama države Bosne i Hercegovine, u kojima su još uvijek djelovali, vršili opstrukciju.

Oformili su, na bazi tajnih uputa od decembra 1991. godine, koje su dobili od srbijanskog rukovodstva, krizne štabove u svim općinama sa srpskim stanovništvom, sastavljene od lokalnih funkcionera SDS-a, sa zadatkom

¹² Trnka, K. (2000) *Konstitutivnost naroda*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, 29.

¹³ Artman, F. (2001) *Milošević dijagonala lauffera*, Dan Graf, Beograd, 176.

preuzimanja vlasti.¹⁴ S obzirom na to da su već ostvarili potpunu vlast u samoproglšenim autonomnim oblastima, bosanski Srbi su se strategijski orijentali da u mjestima gdje su u manjini uspostave paralelne općinske organe.

Pored ostvarivanja vlasti, ovi štabovi imali su zadatak da, u saradnji sa JNA, naoružavaju srpsko stanovništvo, te da ga psihološki pripremaju za rat šireći propagandu o nemogućnosti zajedničkog života s Bošnjacima. Isticali su da je etničko razdvajanje uvjet njihovog opstanka, razbijajući svaki oblik povjerenja širenjem mržnje prema susjedima nesrbima.

Krizni štabovi su također pratili aktivnosti drugih dvaju konstitutivnih naroda u Bosni i Hercegovini i pravili spisak aktivista SDA i HDZ-a te oficira nesrba koji su dezertirali iz JNA. Te liste su bile ujedno i liste za odstrel.¹⁵

Slobodan Milošević je također stvarao ratni plan sa SDS-om s jedne i JNA s druge strane. Tako je 31. decembra 1991. godine naredio stvaranje Druge vojne oblasti kako bi pod jednom komandom sa sjedištem u Sarajevu organizirao osam korpusa razmještenih unutar Bosne i Hercegovine.¹⁶ Time je Milošević stvorio jednu komandu i jednu armiju sposobnu da se u datom momentu transformira u vojsku bosanskih Srba.

S obzirom na to da je u Hrvatskoj postignut dogovor o primirju i razmještanju snaga Ujedinjenih nacija, JNA se morala povući. Njena nova destinacija bila je Bosna i Hercegovina u koju se sjatilo preko 100.000 vojnika s ogromnom količinom naoružanja. Tada se u Bosni i Hercegovini nalazilo 700 tenkova, 1.000 oklopnih vozila, 100 aviona, 500 helikoptera i oko 2.000 topova.¹⁷

Da bi pomogao bosanskim Srbima, Milošević je također u januaru 1992. godine izdao tajnu naredbu da se svi oficiri JNA i vojnici koji su rodnom iz Bosne upute u Bosnu, a oni koji nisu iz Bosne da se premjeste van nje.¹⁸ Ovo je bio lukav plan, koji je pripreman za slučaj međunarodnog priznanja Bosne i Hercegovine, jer bi se tada JNA pojavila kao strana vojska na njenom tlu pa bi se morala povući, što se i desilo u maju 1992. godine, kad

¹⁴ Isto, 177.

¹⁵ Isto.

¹⁶ Isto, 178.

¹⁷ Isto, 178.

¹⁸ Silber, L. i Little, A. (1996) *Smrt Jugoslavije*, Otakar Keršovani, Opatija, cit. tekst, 215.

se JNA zvanično povukla iz Bosne i Hercegovine. Međutim, 95 posto oficira JNA i bar 85 posto vojnika bilo je iz Bosne i Hercegovine i oni su se, kao novoformirana srpska vojska, stavili na raspolaganje rukovodstvu SDS-a. Beograd je, dakle, dugoročno planirao.

Krajem 1991. godine general Vojislav Đurđevac, komandant Sarajevskog korpusa, pod izgovorom vojnih vježbi, počeo je vršiti fortifikacijsko opkoljavanje Sarajeva i tako stvorio infrastrukturne pretpostavke da se s početkom agresije na Bosnu i Hercegovinu izvrši potpuna blokada Sarajeva. JNA je, koristeći se strategijom iz Hrvatske, s navodnim ciljem da razdvoji zavađene strane, zauzela najvažnije strategijske tačke u Bosni i Hercegovini. Dakle, mjesecima pred agresiju na Bosnu i Hercegovinu bilo je jasno da će se nekad zajednička JNA, zaštitnica svih jugoslavenskih naroda i narodnosti, koji su je zajednički oformili i godinama finansirali, te omogućili da postane jedna od najjačih evropskih armija, staviti na raspolaganje srpskoj strani.

Također, da bi preduhitрили buduće događaje, koji su ukazivali na to da Bosna i Hercegovina ide putem nezavisnosti, bosanski Srbi su 9. januara 1992. godine proglasili paradržavnu tvorevinu „Srpsku republiku Bosnu i Hercegovinu“, koju će kasnije preimenovati u „Republiku Srpsku“.

Republika Srpska je nastala na pravno potpuno neosnovan način. U konfrontaciji s međunarodnim pravnim poretom, koji je svoj izraz imao u mišljenjima Badinterove komisije br. 2 i 3 od 10. i 11. januara, koja su data kao odgovor na pitanje što ga je postavila Republika Srbija 20. novembra 1991. godine, stvorena je i fantomska „Republika Srpska“, koja je osnovu svog postojanja našla u sili oružja i računici da je srbizacijom nekad zajedničke JNA u situaciji da silom nameće svoja rješenja ne obazirući se na reakcije gotovo cjelokupnog čovječanstva.

U pogledu međunarodnog priznanja Bosne i Hercegovine, održan je referendum za nezavisnost Bosne i Hercegovine 29. februara i 1. marta 1992. godine pod kontrolom međunarodnih promatrača koji su kasnije potvrdili da je proveden po svim međunarodnim demokratskim standardima.

Pozvani su svi građani Bosne i Hercegovine da se izjasne na referendumsko pitanje: „Jeste li za suverenu i nezavisnu Bosnu i Hercegovinu, državu ravnopravnih građana, naroda Bosne i Hercegovine – Muslimana, Srba, Hrvata i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive?“ Prema službenim rezultatima na referendum je izašlo 64,31 posto (2.073.568) od broja upisanih glasača (3.253.847). Od onih koji su izašli „za“ je glasalo 99,44

posto (2.061.932), „protiv“ 0,29 posto (6.037), dok je nevažećih glasačkih listića bilo 0,25 posto (5.227).¹⁹

Time je ispunjen potreban uslov za međunarodno priznanje Bosne i Hercegovine. Shodno tome su Evropska zajednica i države članice na sjednici u Luxembourggu 6. aprila 1992. godine priznale Socijalističku Republiku Bosnu i Hercegovinu kao suverenu i nezavisnu državu u postojećim granicama. Predviđeno je da ovo priznanje počne teći narednog dana s obzirom na to da je 6. april podsjećao Srbe na bombardiranje Beograda od Hitlera i početak rata protiv Kraljevine Jugoslavije. Sjedinjene Američke Države su 7. aprila priznale Bosnu i Hercegovinu, kao i Sloveniju i Hrvatsku.

Već sutradan, Predsjedništvo Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine, na sjednici koja je održana 8. aprila 1992. godine, donijelo je Uredbu o izmjeni naziva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine. Članom 1. ove uredbe, koja je stupila na snagu odmah, dotadašnji naziv je promijenjen u „Republika Bosna i Hercegovina“. Time se želio eliminirati iz naziva države prevaziđeni pojam „socijalistička“.²⁰ Tada je donesena Uredba sa zakonskom snagom o utvrđivanju privremenog grba i zastave Republike Bosne i Hercegovine. Motivi za ova državopravna obilježja uzeti su iz srednjevjekovne bosanske države.

S ovakvim rješenjima bosanski Srbi, predvođeni Radovanom Karadžićem, danas haškim optuženikom, nisu htjeli da se slože i krenuli su u realizaciju svoje volje, koju su izrazili na plebiscitu da žive u zajedničkoj jugoslavenskoj državi koja uključuje Srbiju, Crnu Goru, autonomnu srpsku oblast Kninsku krajinu i oblasti Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema što nisu mogli ostvariti ni na koji drugi način osim snagom oružja, prkoseći pritom cjelokupnoj međunarodnoj zajednici. Zbog toga je Predsjedništvo BiH na sjednici od 8. aprila 1992. godine donijelo Odluku o proglašenju neposredne ratne opasnosti. Nešto kasnije, polazeći od činjenice da je na Republiku Bosnu i Hercegovinu izvršena agresija od Republike Srbije, Republike Crne Gore, JNA, a uz učešće bosanskih Srba, koji su prihvatili vodstvo Radovana Karadžića, Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 20. juna 1992. godine, donijelo je Odluku o proglašenju ratnog stanja. Nakon velikih ratnih strahota koje su trajale tri i po godine i nezapamćenih zločina i egzodusa koje su u najvećoj mjeri učinile srpske snage pod vodstvom Karadžića, u Daytonu je postignuto mirovno rješenje za Bosnu i Hercegovinu.

¹⁹ Ibrahimagić, O. (1999) *Politički sistem Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, Magistrat, 74.

²⁰ Isto, 270.

Tim rješenjem je Republika Srpska postala od fantomske tvorevine priznati entitet. Iako nastala na tekovinama genocida u Srebrenici, masovnih zločina širom Bosne i Hercegovine – od Prijedora i drugih mjesta u Krajini do gotovo cijele Istočne Bosne, te Sarajeva, u kojem je tokom skoro četverogodišnje opsade ubijeno oko 10 hiljada osoba, a od toga 1.500 djece, masovnih silovanja i progona preko milion njenih stanovnika nesrpske nacionalnosti, Dejtonskim sporazumom nažalost priznata je kao jedan od dvaju bosanskohercegovačkih entiteta, što predstavlja najveću grešku međunarodne zajednice u rješenju bosanskohercegovačke krize.²¹

Ovakav nastanak Republike Srpske morao bi dovesti do revidiranja odnosa prema njenom postojanju i priznanju međunarodne zajednice kao jednog od dvaju bosanskohercegovačkih entiteta, te prema tome kakvog ima smisla osuditi glavne projektante te tvorevine na dugogodišnju robiju a njihovo djelo nastalo na zločinu ostaviti da egzistira.

Mogućnosti osporavanja Dejtonskog ustava

A sada je potrebno izvršiti analizu Dejtonskog mirovnog sporazuma u nekim aspektima koji su značajni za osporavanje Aneksa 4, koji predstavlja Ustav Bosne i Hercegovine.

Dejtonski mirovni sporazum sačinjava Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini i njegovih jedanaest aneksa. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini je potpisan od predsjednika Republike Bosne i Hercegovine Alije Izetbegovića, Republike Hrvatske Franje Tuđmana i od Slobodana Miloševića, predsjednika u to vrijeme još uvijek nepriznate Savezne Republike Jugoslavije. Svjedoci potpisivanja ali i ispunjenja ovog sporazuma su Evropska unija te pet članica Kontakt-grupe: Republika Francuska, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, Ruska Federacija i domaćin pregovora Sjedinjene Američke Države putem svojih predstavnika. U pogledu aneksa, većinu njih, a među njima i Aneks 4 kojim je dat Ustav Bosne i Hercegovine, potpisale su strane (predstavnik Republike Bosne i Hercegovine, predstavnik Republike Srpske i predstavnik Federacije Bosne i Hercegovine), dok je za neke anekse pored spomenutih strana potpisnik bila i Republika Hrvatska i Savezna Republika Jugoslavija.

²¹ To je mišljenje iznio i nedavno preminuli Richard Holbrooke, glavni projektant Dejtonskog sporazuma, priznajući da je napravio veliku grešku pritišćući predsjednika BiH Aliju Izetbegovića da prizna Republiku Srpsku.

Polazeći od navedenih činjenica, treba istaći da prema svojoj pravnoj prirodi Dejtonski sporazum predstavlja međunarodni ugovor jer je potpisan od država kao subjekata međunarodnog prava, a kao svjedoke garante potpisa i provedbe imao je najjače države u savremenom svijetu.

Sporan je pritom aktivni legitimitet Savezne Republike Jugoslavije jer ona nakon raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije nije dobila međunarodno priznanje.²² Time imamo paradoksalnu situaciju da o sudbini Bosne i Hercegovine, koja je priznata 6. i 7. aprila 1992. godine od Evropske zajednice i Sjedinjenih Američkih Država, odlučuje i čini supotpisnika država koja nema međunarodno priznanje i koju je svijet obilježio kao najodgovorniju za ratne strahote na prostoru bivše Jugoslavije, zbog čega su prema njoj i bile primijenjene međunarodne sankcije do tog momenta najoštrije u povijesti svijeta i zbog čega joj je i uskraćivano međunarodno priznanje.

Također, sljedeći nedostatak se ogleda u tome što je u njeno ime potpis stavio Slobodan Milošević, protiv koga je nekoliko godina kasnije podignuta optužnica za zločine protiv čovječnosti koje je učinio u ratovima u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i na Kosovu, postajući prvi bivši predsjednik jedne zemlje kojem se sudi pred međunarodnim sudom. Kao što znamo, smrt ga je zadesila u Haagu, čime je propuštena satisfakcija porodicama žrtava njegove politike da dočekaju presudu kojom bi se ustanovila njegova krivica. On je također imao mogućnost na bazi ugovora od 29. augusta 1995. godine²³ da potpiše sporazum u ime Republike Srpske jer se nalazio na čelu miješane delegacije Republike Srpske, koja je davala tri predstavnika, i delegacije Savezne Republike Jugoslavije, koja je također davala tri predstavnika, s tim da je dogovoreno da u slučaju pat-pozicije glas Slobodana Miloševića vrijedi dvostruko.²⁴

Sporni su u međunarodnopravnom smislu riječi i potpisi predstavnika Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine kod pojedinih aneksa, uključujući i Aneks 4, kojim je dat Ustav Bosne i Hercegovine, jer entiteti nisu

²² Savezna Republika Jugoslavija je priznanje dobila tek u aprilu 1996. godine.

²³ Ovaj ugovor je nazvan Patrijarhovim papirom zbog prisustva dogovorima tadašnjeg srpskog patrijarha Pavla.

²⁴ Ovim dokumentom je Milošević u Beogradu mahao Holbrookeu pokazujući mu da je mir u njegovim rukama ne bi li ga odobrovoljio da se odustane od očekivanih udara NATO-a pema srpskim položajima nakon masakra na Markalama u Sarajevu 28. augusta 1995. godine. Kao što znamo, taj dokument nije Miloševiću pomogao u tom pogledu jer su NATO-udari započeli prije zore 30. augusta 1995. godine.

subjekti međunarodnog prava, nego su to samo nezavisne države, tako da je u tim situacijama jedino potpis predstavnika Republike Bosne i Hercegovine bio pravno valjan. U tom smislu možemo govoriti da je povrijeđen *jus cogens*, odnosno propisi koji sadrže imperativnu normu međunarodnog prava, a što je razlog ništavosti odredbi takvog međunarodnog ugovora. I sa aspekta Bečke konvencije, u kojoj su nabrojani razlozi koji vode pravno nevažećem međunarodnom ugovoru, a među njima su zabluda, prevara, upotreba prisile protiv države ugovornice primjenom sile ili prijetnjom upotrebe sile, situacija nije čista jer su metode „batine i mrkve“ korištene u Daytonu karakterizirale američku administraciju pod čijim su se pokroviteljstvom odvijali pregovori.

Odnos Dejtonskog ustava i Ustava Republike Bosne i Hercegovine

Aneksom 4 Dejtonskog sporazuma, kojim je dat Ustav Bosne i Hercegovine, učinjena je ustavnopravna involucija u odnosu na Ustav Republike Bosne i Hercegovine, koji je donesen kao Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine od 1974. godine i doživio je brojne amandmanske izmjene, kako prije stjecanja nezavisnosti Bosne i Hercegovine 1992. godine tako i nakon stjecanja nezavisnosti kako bi se prilagodio potrebama novopriznate republike. Prečišćeni tekst Ustava Republike Bosne i Hercegovine utvrđen je 1993. godine, ali je i poslije toga, najprije 1994. godine, izmijenjen i dopunjen Ustavnim zakonom²⁵, da bi 1995. godine uslijedile nove amandmanske izmjene. Ustavom Republike Bosne i Hercegovine ustanovljen je princip građanske parlamentarne demokratije, koji je predmet osporavanja velikosrpskih i velikohrvatskih nacionalističkih krugova kad je Bosna i Hercegovina u pitanju.

U tom smislu, ovim ustavom je Republika Bosna i Hercegovina definirana kao nezavisna država ravnopravnih građana i naroda u njoj, čime je osnažena koncepcija narodnog suvereniteta prema kojem cjelokupna državna vlast polazi od apstraktnog građanina, državljanina Bosne i Hercegovine.²⁶ Time je ovaj ustav dao prednost građaninu odnosno državljaninu Bosne i Hercegovine, omogućivši mu jednaka prava i jednaku dostupnost bilo koje državne funkcije, što je standard kvalitetnog i modernog ustava. Iako Ustav Republike Bosne i Hercegovine na nekoliko mjesta spominje narode Bosne i Hercegovine koji

²⁵ Službeni list RBiH, br. 8, (1994).

²⁶ Šarčević, E. (1997) *Ustav i politika*, Sarajevo, Kult B i Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, 24.

imaju konstitutivnost, takve odredbe imaju samo dopunsku funkciju, dok se u potpunosti favorizira apstraktni građanin kao nosilac vlasti umjesto etnički određenog čovjeka, što je učinjeno Dejtonskim ustavom, kojim su svi oni koji ne pripadaju konstitutivnim narodima u Bosni i Hercegovini svedeni na građane drugog reda, ali i konstitutivni narodi prema Dejtonskom ustavu nemaju jednaka prava i mogućnosti izbora na određene državne pozicije u obama entitetima. Time je učinjena diskriminacija, što Dejtonski ustav čini kontradiktornim jer se njime načelno preuzimaju svi međunarodni dokumenti koji se odnose na ljudska prava i daje se ustavni karakter tim normama, da bi same norme Dejtonskog ustava pravile diskriminaciju među građanima Bosne i Hercegovine, što dovodi ustavna rješenja u Aneksu 4 do apsurdna. U Aneksu 4 tako stoji da se prava i slobode određene u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i njenim protokolima imaju direktno primjenjivati u Bosni i Hercegovini, te da će oni imati prioritet nad svakim drugim zakonom.²⁷ A onda druga ustavna rješenja sadržana u istom aneksu osporavaju mogućnost primjene navedenih odredbi.

To je sve zato jer je Ustav Bosne i Hercegovine ustanovljen u Daytonu dao prednost etnički određenom čovjeku umjesto apstraktnom građaninu, državljaninu Bosne i Hercegovine, čime je ustavnopravni razvoj u Bosni i Hercegovini doživio involuciju. Primjera radi, niko ko ne pripada trima konstitutivnim narodima ne može doći na poziciju da bude član Predsjedništva Bosne i Hercegovine, a isto tako ni pripadnici ovih triju naroda nemaju jednaka prava na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine, što je suprotno proklamiranom principu konstitutivnosti naroda koji podrazumijeva njihova jednaka prava na cijelom prostoru Bosne i Hercegovine. Tako se ni Bošnjak ni Hrvat koji živi u Republici Srpskoj kao ni Srbin koji živi u Federaciji Bosne i Hercegovine ne mogu kandidirati za poziciju člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine. Slična situacija je i s Domom naroda, koji se sastoji od 15 delegata koji se biraju tako da su dvije trećine odnosno po pet Bošnjaka i Hrvata iz Federacije Bosne i Hercegovine te pet Srba iz Republike Srpske. Neko ko ne pripada nijednom od ovih triju konstitutivnih naroda ne može doći u poziciju da uopće bude izabran u ovo tijelo. Isto tako Bošnjaci i Hrvati koji žive u Republici Srpskoj kao i Srbi koji žive u Federaciji Bosne i Hercegovine ne mogu doći u poziciju da budu izabrani u Dom naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine. Ovdje vidimo ozbiljne konstrukcijske greške Dejtonskog ustava. Velike sile su Bosni i Hercegovini nametnule ustavna rješenja koja

²⁷ Aneks 4, član 1. stav 2, (1996) Dejtonski mirovni sporazum, proširano izdanje, Sarajevo, JP NIO Službeni list RBiH.

su daleko od moderne demokratije i koja su značajno usporila razvoj Bosne i Hercegovine prema euroatlantskim integracijama. Sada Zapad pritišće Bosnu i Hercegovinu da ispuni obaveze koje su Bosni i Hercegovini postavljene kao pretpostavka na putu u Evropsku uniju, a samim ustavnim rješenjima koja su nam u Daytonu data od predstavnika istog tog Zapada Bosni i Hercegovini su u mnogo čemu svezane ruke.

Time je Bosna i Hercegovina dovedena u paradoksalnu situaciju. To je posljedica realpolitike Zapada koja je Dejtonskim sporazumom učinila podjelu Bosne i Hercegovine na dva entiteta, koja je historijski potpuno neprihvatljiva, a uz to su protagonisti sveg zla koje je zadesilo Bosnu i Hercegovinu nagrađeni instaliranjem Republike Srpske kao jednog od dvaju entiteta.

Ni drugi aneksi koji čine Dejtonski sporazum nisu ostvarili zamišljeni cilj. Tu je prije svega Aneks 7, koji predstavlja Sporazum o izbjeglicama i raseljenim osobama. Ni sedamnaest godina nakon Daytonu mnogi se nisu vratili na svoja ognjišta jer nisu stvorene neophodne pretpostavke za povratak, tako da se odredbe ovog aneksa nisu materijalizirale. Tu je povrijeđen princip *pacta sunt servanda*, koji znači da se ugovori moraju izvršavati.

Treba istaći u tom pogledu da je 1995. godine prije potpisivanja Dejtonskog sporazuma Ustavnim zakonom o izmjenama i dopunama Ustava Republike u članu 2. st. 1 data mogućnost ponovnog oživotvorenja republike u slučaju nepoštovanja ugovornih obaveza. Dakle, norma nije u formulaciji sadržavala da se mirovni sporazum mora poništiti, već da se može poništiti u slučaju njegovog nepoštivanja.²⁸

Kako bi se ova odredba mogla implementirati i koji organi bi mogli pokrenuti inicijativu za njeno oživotvorenje predstavlja sferu politike jer je politika a ne pravo bila presudna i kod kreiranja Dejtonskog sporazuma. Treba svim relevantnim domaćim i međunarodnim faktorima ukazati na to da se može opozvati Dejtonski sporazum te automatizmom obnoviti Republiku Bosnu i Hercegovinu i njen do tada važeći ustav.

Ako bi se tome suprotstavila međunarodna zajednica ne uvažavajući pravnu osnovu ukidanja, onda bi morala pomoći Bosni i Hercegovini da prevlada krizu u koju su je uvela rješenja u Daytonu. U tom smislu je potrebno pokazati inicijativu prema zemljama članicama Kontakt-grupe koje su bile kreatori, svjedoci i garanti realizacije Dejtonskog sporazuma da je proces realizacije

²⁸ Šarčević, E. (1997) *Ustav i politika*, Sarajevo, Kult B i Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, 137.

ušao u ozbiljne probleme, jer snage koje su antibosanski raspoložene djeluju na svaki način kako bi nespretno odredbe ovog sporazuma iskoristile da pokažu da je Bosna i Hercegovina neodrživa zemlja. Duh Dayton je bio da Bosna i Hercegovina zaživi i razvija se kao multikulturalna i multietnička zemlja, a to se nije postiglo zbog opstrukcija snaga koje žele razbiti Bosnu i Hercegovinu i u miru dovršiti ono što nisu postigli ratom. Zato je sada više nego ikada potrebno Bosni i Hercegovini da kreatori ovog sporazuma igraju otvorenih karata, priznaju nedostatke koji su usporili i zakočili proces normalnog razvoja Bosne i Hercegovine kao države i pomognu da se otklone nedostaci i ustavna rješenja koja su blokirala politički i svaki drugi život u Bosni i Hercegovini te da ponude nova rješenja koja će Bosnu i Hercegovinu približiti kategoriji normalnih i demokratskih država.

Mogućnosti za to postoje i sadržane su i u Dejtonskom ustavu, gdje pored taksativno navedenih nadležnosti koje pripadaju državi Bosni i Hercegovini stoji da će kao dodatne nadležnosti organi i organizacije Bosne i Hercegovine preuzeti prema članu III, stav 5a. Ustava u nadležnosti: (1) i ona pitanja o kojima se entiteti slože, zatim (2) ona koja su predviđena aneksima 5-8 ili su (3) neophodna da se očuva suverenitet, teritorijalni integritet, politička nezavisnost i međunarodni subjektivitet Bosne i Hercegovine. U tom smislu mogu biti uspostavljene dodatne institucije kako bi vršile te nadležnosti.²⁹

Ove odredbe koje se tiču dodatnih nadležnosti Bosne i Hercegovine zahtijevaju ozbiljniju analizu. One stvaraju značajne pretpostavke za integraciju Bosne i Hercegovine, jer je predviđeno preuzimanje nadležnosti države Bosne i Hercegovine o pitanjima o kojima se entiteti slože. Faktor vrijeme će zasigurno o mnogim pitanjima približiti entitetska stajališta. Potom su u dodatne nadležnosti data i pitanja koja se odnose na anekse 5-8. Pritom su ovdje svakako najznačajnija pitanja iz Aneksa 6, koji se tiče ljudskih prava, i Aneksa 7, koji se odnosi na izbjegle i raseljene osobe. Također, odredba koja se odnosi na preuzimanje nadležnosti države Bosne i Hercegovine u pogledu onih pitanja koja su neophodna da se očuva suverenitet, teritorijalni integritet, politička nezavisnost i međunarodni subjektivitet Bosne i Hercegovine ukazuje na proširenje nadležnosti države nauštrb entiteta kako bi se stvorila integrirana i funkcionalna država. Na kraju je predviđena mogućnost uspostave dodatnih institucija kako bi se vršile spomenute nadležnosti. Te ustavne odredbe i mogućnost njihove realizacije u praksi mogle bi utjecati povoljno na političku klimu u Bosni i Hercegovini.

²⁹ Aneks 4, (1996) Dejtonski mirovni sporazum, broširano izdanje, Sarajevo, JP NIO Službeni list RBiH.

U tom smislu treba reći da član III stav 5.a, koji se odnosi na dodatne nadležnosti Bosne i Hercegovine, ima veliku snagu i potencijal koji mogu kompenzirati mnoge njegove nedostatke te pružiti dovoljnu osnovu za pravno-političku integraciju Bosne i Hercegovine. Ovdje je u postojećim okolnostima opstrukcije neophodan intervencionizam Visokog predstavnika i primjena bonskih ovlasti. Ako se ostane na Dejtonskom ustavu, onda bi ovaj član koji se tiče dodatnih nadležnosti, ukoliko bi se dosljedno primijenio, i uz snažnu podršku Visokog predstavnika i međunarodne zajednice, mogao ogroman broj ovlasti neophodnih za efikasnije funkcioniranje države prenijeti s entitetskog na državni nivo, što bi pomoglo kvalitetnijoj integraciji i funkcionalnosti Bosne i Hercegovine.

Zaključak

Kad se sve ovo sagleda, postavlja se pitanje kako se postaviti prema Dejtonskom sporazumu, a posebno Aneksu 4 kojim je dat Ustav Bosne i Hercegovine.

Imajući u vidu sve izneseno, treba reći da je priroda Mirovnog sporazuma u Daytonu da on predstavlja međunarodni ugovor, i to ugovor koji ima brojne manjkavosti koje su iznesene u pogledu aktivnog legitimiteta pojedinih ugovarača, prije svega tada nepriznate Savezne Republike Jugoslavije te potpisnika u njeno ime Slobodana Miloševića, koji će kasnije biti optužen za zločine protiv čovječnosti na prostoru Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Kosova, te ga je smrt spasila od izvjesne kazne dugogodišnje robije. Također, upitan je legitimitet i za potpisivanje pojedinih aneksa, a među njima i Aneksa 4, kojim je dat Ustav Bosne i Hercegovine jer je on potpisan od predstavnika Republike Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske. Osim predstavnika Republike Bosne i Hercegovine koji ima aktivni legitimitet jer predstavlja Bosnu i Hercegovinu koja ima međunarodno priznanje, problematičan je entitetski potpis s obzirom na to da entiteti nisu subjekti međunarodnog prava. Treći problem je što prisila koja je bila sredstvo u Daytonu prema Bečkoj konvenciji narušava princip dobrovoljnosti ugovaranja, što može biti osnova ništavosti ugovora. Nerealiziranje ugovora je najjača osnova poništenja ugovora, a u tom pogledu je i Ustavni zakon od 1995. godine na Ustav Republike Bosne i Hercegovine u članu 2 stav 1 predvidio mogućnost poništenja mirovnog sporazuma u slučaju nepoštivanja sporazuma. Svjedoci smo opstrukcije rješenja predviđenih Dejtonskih sporazumom, a prije svega opstrukcije u pogledu povratka ljudi na svoja ognjišta u skladu s Aneksom 7. Potrebno je u tom pravcu pokazati ozbiljne inicijative, a alternativa osporavanju

Dejtonskog sporazuma je veće zauzimanje međunarodne zajednice za Bosnu i Hercegovinu, a posebno zemalja koje su bile članice Kontakt-grupe i kao takve bile svjedoci i garant realizacije sporazuma. Njihov aktivniji odnos mogao bi neka rješenja koja sadrži Dejtonski ustav, a prije svega odredbe koje se tiču dodatnih nadležnosti države Bosne i Hercegovine, da implementiraju u skladu s duhom Dayton, a to je multietnička, multikonfesionalna i funkcionalna Bosna i Hercegovina.

Literatura

1. Bilt, K. (1999) Zadatak mir, Beograd, Radio B92.
2. Bilandžić, D. (1986) Historija Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Zagreb: Školska knjiga.
3. Bilandžić, D. (1986) Jugoslavija poslije Tita 1980.-1985. Zagreb: Globus.
4. Dizdarević, R. (1999) Od smrti Tita do smrti Jugoslavije. Sarajevo: OKO.
5. Šarčević, E. (1997) Ustav i politika, Sarajevo, Kult B i Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca.
6. Grupa autora (1974) Uporedni pregled republičkih i pokrajinskih ustava, Beograd: Institut za uporedno pravo.
7. Holbooke, R., (1998) Završiti rat, TKP Šahinpašić.
8. Imamović, M. (1997) Historija Bošnjaka. Sarajevo: IP „Preporod“.
9. Ibrahimagić, O. (2008) Politički sistem Bosne i Hercegovine. Sarajevo: izdavač autor.
10. Ibrahimagić, O. (1997) Državnost i nezavisnost Bosne i Hercegovine. Sarajevo: Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca.
11. Ibrahimagić, O. (2001), Dejton = Bosna u Evropi, Pravna suština Dejtona, Sarajevo, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca.
12. Ibrahimagić, O. (1999) Supremacija Bosne i Hercegovine nad entitetima. Sarajevo: Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca.
13. Ibrahimagić, O. (2005) Državno uređenje Bosne i Hercegovine. Sarajevo: izdavač autor.
14. Ibrahimagić, O., Kurtćehajić, S. (2002) Politički sistem Bosne i Hercegovine 2. Sarajevo: Magistrat.
15. Jović, B. (1996) Poslednji dani SFRJ: izvod iz dnevnika, 2. izdanje. Kragujevac: Prizma.
16. Kadijević, V. (1993) Moje viđenje raspada – vojska bez države. Beograd: Politika.

17. Kurtćehajić, S., Ibrahimagić, O. (2007) Politički sistem Bosne i Hercegovine 3. Sarajevo: izdavači autori.
18. Mesić, S. (1994) Kako je srušena Jugoslavija. Zagreb: Mislavpress.
19. Pejanović, M. (2005) Politički razvitak Bosne i Hercegovine u postdejtonskom periodu, Sarajevo, TDK Šahinpašić.
20. Petritsch, W. (2002) BiH od Dayton do Evrope, Sarajevo, Svjetlost.
21. Trnka, K. (2000) Konstitutivnost naroda. Sarajevo: Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca.
22. Silber, L. i Little, A. (1996) Smrt Jugoslavije. Opatija: Otokar Keršovani.
23. Sućeska, A. (1995) Državno-pravni razvitak Bosne i Hercegovine. Sarajevo: Fakultet kriminalističkih nauka.
24. Ustav BiH (Aneks 4), (1996) Dejtonski mirovni sporazum, proširano izdanje. Sarajevo: JP NIO Službeni list RBiH.